

**РОК ПРОРОК – БЪЛГАРСКИЯТ РОК И МЕТЪЛ НА ХАРТИЯ И
ОНЛАЙН
ПЛАМЕНА ПЕТРОВА**

**ROCK PROPHET – BULGARIAN ROCK AND METAL ON PAPER
AND ONLINE
PLAMENA PETROVA**

Резюме: Текстът се фокусира върху представянето на българския рок и метъл в специализирани медии. Акцентът е върху метъла. Рокът присъства като по-голямата музика, от която метълът е част и със сравнителен характер. Доколко са представени български изпълнители, в сравнение с чуждестранни? Как се отразяват събития в двата вида медии и има ли специфична „метъл“ лексика в тях? Кои са основните жанрове и медийни образи? Текстът прави опит да даде отговор на тези въпроси и да щрихира разликите в печатните и онлайн медии. Обърнато е внимание на допълнителните възможности за представяне на съдържание онлайн. Основните медии, анализирани в текста, са списание „Про-рок“, сайтовете „Metal Hangar 18“ и „We Rock“. Неспециализирани медии са включени накратко, с цел съпоставка и открояване на специфики на рок и метъл медиите, свързани с техните характеристики и целевата им аудитория.

Ключови думи: метъл, рок, медии, медийни образи, Про-рок, Metal Hangar 18, We Rock

Summary: The report focuses on the presentation of Bulgarian rock and metal in specialized media. It accentuates metal. Rock is included as the music, which metal is a part of and as a comparison. To what extent are Bulgarian performers included, compared to international ones? How do the two types of media cover events? Do they have a specific “metal” vocabulary? Which are the primary genres and media images? The text attempts to answer these questions and outline the differences in print and online media. The additional ways to present content online are addressed. The text analyses primarily “Pro-Rock” magazine and two websites – Metal Hangar 18 and We Rock. Non-specialized media is included briefly for comparison, as well as to outline specifics of rock and metal media, related to their characteristics and target audience.

Key words: metal, rock, media, media images, Pro-Rock, Metal Hangar 18, We Rock

Настоящият текст е част от дисертационното ми проучване върху българката метъл музика. Как се пише за рок и метъл онлайн и на хартия, в специализирани български медии? Това изследва текстът, през три медии. Избрала съм две онлайн медии – „Metal Hangar 18“ и „We Rock“. Те са съществуващи от по-дълго време специализирани онлайн медии, които генерират съдържание ежедневно. Печатната медия е списание „Про-рок“. То вече не съществува. Последният брой излезе в края на 2015 г., но беше най-популярното специализирано списание, когато все още се издаваше. В известна степен подобни специализирани печатни медии, съчетано с навлизането и разпространението на интернет, вдъхнови и голяма част от онлайн форумите и медиите в началния им период.

За метафората

Защо пророк? Заради „Про-рок“. Списанието, което парадоксално не успява (поне официално) да предрече собствения си край своевременно (Про-рок, №121, с.3), е емблематично за съвременната българска рок журналистика. Или симптоматично. По няколко причини. Самата игра на думи – „Про-рок“ е заигравка с думата пророк и с одобрението (про) на рока (или може би на професионализма в него). Афинитетът към метафориката е характерен за специализираните метъл медии, видно в материалите и заглавията им. В случая и в името на самата медия. Може да се използва за маркиране и на друга особеност на рок и метъл медийните наративи – честата употреба на религиозна символика в текстовете. Продиктувана, естествено, от характера на музиката, за която пишат. Обобщено, заглавието на настоящия текст е опит за придържане към стилистиката, характерна за анализиранияте медии.

Основни въпроси

Основни въпроси, на които се опитам да намеря отговор за този текст, са: какви са разликите в представянето на метъла в двете среди; доколко те са свързани с начина, по който се пише, и доколко с характеристиките на вида медия; как се е изменило представянето на тази музика в двете среди и във времето; кои са основните жанрове, символни и лексикални особености; какво е мястото на автора и авторския почерк в картината?

За немюзикалните ограничения на изследването

Текстът анализира съдържанието на три специализирани медии. Защо специализирани медии? Какво се анализира в съдържанието им?

Изследва се съдържанието на списание „Про-Рок“ и две онлайн медии – „Metal Hangar 18“ и „We Rock“. Анализът има качествени и количествени елементи. Основа на изследването е по-скоро дискурсивният анализ, тъй като основните въпроси са свързани с лексикални и културни особености, медийни образи, авторов почерк и т.н. Казано иначе **как** се пише и **какво** се пише, а не просто **колко** се пише. Все пак, някои от поставените въпроси са свързани и с количествени характеристики – например, доколко се пише за български метъл в тясното му разбиране (български музиканти), доколко в по-широкото (концерти и фестивали на чуждестранни изпълнители в България), съпоставено с материалите за чуждестранни изпълнители (без пряка връзка със събитие в страната)? От тази гледна точка, ще бъдат включени и количествени данни, където и доколкото това е необходимо. От своя страна, това предполага времево рамкиране. Анализират се броевете на списание „Про-Рок“ от 2015 г. Това е последната година, в която списанието съществува. Съответно, те са най актуални (макар да не може да се говори за актуалност, строго погледнато). Освен това, през 2015 г. списанието включва в съдържанието на новите си броеве обзорни материали за стари свои броеве; тогава е издаден и специалният брой за десетата годишнина на Каварна Рок с препечатани материали от предишните издания на фестивала, което позволява съпоставка. Включен е и един сборник – т.нар. „бъндел“ – за българска музика, в който са поместени всички материали от рубриките за български групи. Това на свой ред позволява проследяване на отразяването на българска музика от списанието във времето. За двете онлайн медии основният период е август-септември 2019 г. Периодът е по-кратък, тъй като в двата сайта ежедневно се публикуват многобройни текстове. Това важи най-вече за новините и актуалните материали. За нуждите на сравнението е включен исторически контекст и са използвани жанрове и материали, извън посочения период (това ще бъде уточнено на съответните места). Отварям скоба, че използвам и включено наблюдение като автор в сайта „Metal Hangar 18“.

За границите на метъла в изследването

Фокусът е върху метъла, като основната музика, която изследвам. Защо тогава рок? Защото метълът е част от него. И защото избраните медии пишат и за рок, и за метъл.

Що е то метъл и какво общо има рокът?

Някои автори определят рока като стилово направление в популярната музика, което не е хомогенно, а конгломерат от стилове и жанрове (Стателова, 1999: 26), а метъла, като жанр, чиито разновидности са поджанрове (Shuker, 2001: 151-153). Метълът се заражда в рамките на рока в края на 60-те години на XX век. Поставянето на ясна демаркационна линия често е трудно и сред най-цитираните разлики е, че метълът е „по-тежък“ от конвенционалната рок музика (Shuker, 2001: 151-152). Проблемите с оразличаването на рока и метъла са в две направления. Първото от тях е свързано с разбирането на метъла като рок. В цитат, използван от Шукър, рок критикът Лестър Бангс използва фразата “heavy metal rock”, когато описва хеви метъла (Цит. по Shuker, 2001: 152). Това е характерно за началния период на метъла, към момента не се среща точно по този начин, но е показателно за самото затруднено оразличаване. Второто направление е свързано с определянето на това какво свири дадена група – рок или метъл? В книгата „Култура и медии“ на Любомир Стойков например *Black Sabbath* (едни от основоположниците на хеви метъла) са определени като „рок група“, а *ню метъл* групата *Korn* – като „поп състав“ (Стойков. 2006: 99). Метълът принципно се оразличава от поп музиката, разбирана като жанр (или наджанрово понятие), но е част от по-широкото понятие популярна музика – музиката, която не е художествена или фолклорна. Използването на поп музика

за означаване на популярна музика е едно възможно обяснение за конкретното объркване. Друга възможна причина е разбирането на рока като направление в поп музиката, което, допълнено от неясното отделяне на метъла от рока, да е довело до определянето на метъл група като поп състав. Тези примери свидетелстват за силната връзка между рока и метъла, понякога помагаша, а друг път пречеща за ясното определяне и различаване на двете музики. Метълът произлиза от рока, често рок и метъл се преплитат като понятия (в частност хард рок и хеви метъл), а авторите, пишещи за рок, включват и метъл в трудовете си. В допълнение, дори да разделим двете музики, създаването на нови форми в метъла през хибридизиране включва и разновидности на рока – прогресивен рок, алтернативен рок и други. Връзката между рока и метъла е многопластова и разбирането ѝ не се изчерпва само с определянето на метъла като рок или не-рок. Оттам обаче следва да започне определянето на метъла. Ще дам пример и с една българска книга – „Цветя от края на 80-те. BG Рок – история/поезия“, където се говори и за метъл. При дефинирането на „хард рок“ авторите говорят за трудното разграничаване на рок и метъл, като метълът е „вдъхновен“ от хард рока и често приеман за част от него (Братанов, Янев, 2014: 51-53). В книгата се споменават и конкретни български групи, чиято музика е определяна като метъл – *Тротил*, *Б.Т.Р.*, *Траки* и *Рицари на огъня* (Братанов, Янев, 2014: 127; 150; 183). Метълът се приема за част от рока и историята му и в български прочити, както сочи цитираната книга. Рокът е по-широкото, родово понятие, а метълът – част от него, видово понятие. Затова не може да се говори за метъл, без да се говори и за рок, двете понятия са свързани (Петрова, 2017).

Обобщено, рокът присъства, на първо място, като по-голямата наджанрова категория, от която метълът е част. На второ място, като своеобразно сравнение – по същия начин ли се пише за рока, който не е метъл, и за метъла? На последното отговарям веднага – не съвсем. При метъла агресивната символика е много по-изявена. На базата на изследваните публикации.

Български метъл – що е то?

Друго необходимо уточнение е какво визирам с „български метъл“. По-тясно, творчеството и изявите на български музиканти. В по-широк план, събития, включващи чуждестранни изпълнители, или концерти на такива, случващи се в България. Специфично допълнение са българските аудиовизуални предавания, материали за които се публикуват в онлайн изданията.

Включването на чуждестранни изпълнители и техните концерти е по няколко основни причини: тези събития са важни за българската метъл сцена, като понякога включват родни групи, в качеството им на подгрыващи или по-модерното „съпорт“ групи; събития с по-големи мащаби се възприемат като по-важни, отделя им се повече внимание в медиите и от феновете и включват някои специфични образи и свързани лексикални конструкти, липсващи в контекста на ъндърграунда. Например, образът на звездата. Колкото повече музикантът „X“ е „виртуоз“ (Marty Friedman – виртуозно във „Фрактура“ тази неделя. В: We Rock. 03.06.2011), гений, „легенда“ или производни легендарни квалификации – само в специалния брой на „Про-рок“ за десетата годишнина на Каварна Рок се открива на 5 места (Про-рок №122, 2015:11; 15; 16; 42; 58), или звезда, музиката му „класика“ – може и модерна (ArthurDent, 2019), концертът „епичен спектакъл“ (Про-рок №121, 2015: 42) и прочее, толкова по-ясно е, че той е чуждестранен изпълнител. Образът на чуждестранния музикант като звезда и контрастната липса на звезди в публикации за български групи очертават подход, едновременно интересен и лесно обясним. Интересен, защото влияе на начина, по който се пишат тези материали – стилистиката и лексиката се изменят. Лесно обясним, тъй като няма мейнстрийм, а подземна звезда е оксиморон. Следователно, в родния музикално-медиен пейзаж метъл звезди не може да има. Звездата е един от най-характерните образи при журналистическите материали

за фестивали. Този образ е маркетингов инструмент – най-популярният изпълнител се използва за рекламиране на събитието, наблягане на неговите мащаби, ексклузивност и значимост; известността, музикалният принос и харизмата на изпълнителя всъщност целят привличане на по-голяма аудитория и печалба. Открива се в изследвани публикации за фестивали с големи мащаби. Този образ е по-труден за пренасяне в контекста на малък фестивал или концерт, защото ъндърграундът има своите популярни хора, но за „звезди“ трудно може да се говори (Петрова, 2018), както вече се уточни. Не на последно място, за чуждестранни изпълнители просто се пише повече, т.е. отбелязването на този дисонанс в съдържанието като обем и суперлативност е от значение за разбирането на това как се пише за метъл.

Защо специализирани медии?

Презумпцията е, че специализираните медии са най-точно отражение на музиката и субкултурата, за която пишат. Следователно, в тези медии ще се срещат повече примери за това, което наричам „типизирана лексика“ – т.е. думи и изрази, станали характерни за метъл журналистиката. Понякога до степен на абсолютно клише, друг път по-скоро вписващи се в по-обща (лексикална) посока или категория на говорене и писане и спазващи съответния тон. При тях по-ясно ще се открият темпорални особености на езика на метъл журналистиката, ако такива съществуват. През тези медии могат най-обстойно (и лесно) да се екстраполират и щрихират характерните особености, да се разграничат общите за двата вида медия и специфичните за печатната или онлайн медията. Най-малкото заради по-големия брой текстове, посветени на метъл в тях. Друга презумпция е, че за български метъл в неспециализирани медии почти не се пише. Те представляват интерес основно в две направления – кога все пак се пише за български метъл в неспециализирани медии; присъстват ли там

типизираните лексикални конструкти и медийни образи? Например, по отношение на фестивали и концерти, метълът присъства в мейнстрийм медиите. Големите фестивали от порядъка на „Каварна Рок“ и „Hills Of Rock“ се отразяват от всички медии. Събития с по-малък мащаб – не. Броят публикации, логично, е по-голям при специализираните медии. Локалните фестивали се отразяват предимно от регионалните и специализираните медии. Специализираните публикуват материали за всички рок и метъл събития, регионалните – за местни фестивали; броят публикации в двата типа издания е значителен и сравним, но все пак преобладават публикации за утвърдени фестивали (Петрова, 2018). От количествена гледна точка, от изследването на сайтовете на „24 часа“, „Дарик“, БНР и специализираните медии „We Rock“, „Metal Hangar 18“, „The Other Side“, проведено през 2018 г., неспециализираните медии представляват по-слаб интерес за настоящия текст. Цитираното изследване щрихира и използваната лексика в неспециализирани медии. Поради тези причини, неспециализираните медии са по-скоро почти като бележка под линия в тази статия. Ще се ограничи със споменаването на основните зависимости и лексика, открити при анализа на публикации за фестивали в неспециализирани български медии, в хода на цитираното изследване. Характерната за жанра и субкултурата лексика е, логично, по-застъпена в специализираните медии, докато в неспециализираните присъства частично и не във всички материали. „При мейнстрийм медиите асоциациите с метал, желязо и прочее, характерни думи като „забива“, „тава“, „мощ/ен“ (Райчева, 2017), суперлативно и характерно описване на най-популярните изпълнители – „величия“ (Iron Maiden идват за концерт в България на 22 юли. В: 24 часа, 13.11.2017), „ветерани“, „звезди“ (Райчева, 2017) са основно използвани от стандартната за жанра лексика. В специализираните медии се добавят и по-агресивните определения за изпълнители, събития и практики...“ (Петрова, 2018). По-подробно на практиките на специализираните

медии ще се спра в анализа на материали от медиите, избрани за настоящото изследване.

Защо тези три медии?

„Про-Рок“ е най-дълго издаваното специализирано списание за рок и метъл музика на българския пазар. Първият брой излиза през 2001 г., а последният – 14 години по-късно, през ноември 2015 г., в електронен вариант. Издадените броеве на списанието са 125. За контраст – „Metal Hammer“, титулуван „библия“ на метъла, успява да се задържи на пазара в България едва две години – от 2012 г. до 2014 г. Според публикация в „Под моста“ (Канджева, Г.) няма „официална информация дали списанието прекратява окончателно съществуването си, нито кога ще излезе следващият брой и дали ще има такъв“. Цитираната публикация няма дата, но, съдейки по коментарите под нея, е от 2015 г. Специализирани списания за рок и метъл в България след това липсват (Петрова, 2017). Опростено – „Про-рок“ просто е специализираното списание с най-дълъг жизнен цикъл, в контекста на българската рок журналистика на XXI век. И най-популярното такова. Повечето медии по-скоро се ориентират към интернет, вместо към хартия, в периода след 2000 г. Създадени са много онлайн медии, които публикуват различни материали за метъл, в това число български изпълнители, като „Metal Hangar 18“, „We Rock“, „Metal World“, „The Other Side“ и други. Основните тенденции в периода след 2000 г. са нарастването на броя предавания и медии, отразяващи рок и метъл и преориентирането към онлайн пространството (Петрова, 2017). Защо, в такъв случай, тези две медии? И двете съществуват от над 10 години. „We Rock“ съществува от 2001 г. – той е най-дълго съществуващият, все още активен през 2019 г. български рок сайт и „една от най-старите онлайн медии у нас изобщо“ (We Rock: За нас.). „Metal Hangar 18“ стартира през 2007 г. като форум, а сайтът – в сегашния му вид – стартира през

2011 г., като архивните материали от форума са публикувани в сайта (Metal Hangar 18: За нас.). Двата сайта позволяват по-обширен поглед върху начина на писане за метъл в специализирани медии. „We Rock“ е по-утвърден и популярен, „Metal Hangar 18“ все още не достига същите цифри (посещаемост), съдейки по написаното в представянето на „We Rock“, броячите на посещения и харесвания на материали в двата сайта и лични наблюдения (в това число включено наблюдение). Материалите в „We Rock“ са по-многобройни, често обхващат и повече жанрове и поджанрове от „по-леките“ (рок). Резонно – поне семантично – в „Metal Hangar 18“ има повече материали за метъл. И двете медии пишат за български и чуждестранни музика, събития, изпълнители. Стоят въпросите колко и как точно? Има общи белези, има и разлики – включването и на двете медии позволява извеждане на общото и частното на още едно ниво – запазило се онлайн и оразличаващо се в зависимост от редакционната политика на конкретна (една) медия. Да, наблюденията не са изчерпателни, но могат да бъдат база за по-обхватно изследване.

Какво се е запазило – общи черти на печатната и онлайн метъл медия

Ще започна с някои общи неща, или какво се е запазило. Съдържанието за чуждестранна музика е в пъти повече от това за българска. И при двата вида медии това означава повече интервюта, ревюта, статии за чуждестранен метъл. В контекста на списанието българските музиканти и творчеството им са представени основно в рамките на рубрика за ъндърграунд, рубрика „Направено в България“, най-често посредством представяне на група, интервю или ревю. Материали, публикувани под знаменателя на „Направено в България“ (понякога изписвано БГ или BG) се откриват във всички анализирани броеве (120, 121, 123, 124, 125), освен бр.122 – специализиран брой за десетата годишнина на рок фестивала в Каварна. В този брой всички материали могат да се отнесат към

широкото тълкуване на „български“ рок или метъл, от гледна точка на обвързаността им с български фестивал и публика. Публикувани са репортажи от всички години, интервюта с музиканти, участвали в различни издания на фестивала (взети по време на фестивала), интервю с Цонко Цонев (Про-Рок, 2015, №122). В стандартните броеве за 2015 г. преобладават текстове за чуждестранни музиканти и албуми. В тях има по едно или две ревюта на албум на българска група. За сравнение, общият брой ревюта обичайно надхвърля 50 (Про-Рок, 2015, №119; №121; №123; №124), понякога и 60 (Про-Рок, 2015, №120; №125). При интервютата положението е сходно, макар и с по-малки мащаби – те просто са по-малко като количество от ревютата. С български групи има едно-две в брой.

При онлайн медиите от жанровете, различни от новина, пак основно се използват интервю и ревю, но не в рубрики. Имало е и подобни инициативи, които използват идеята за серийност и обща тема, като Новата вълна в българския хеви метъл в „Metal Hangar 18“, където са представяни български метъл групи, но обикновено материалите са част от основния информационен поток на медията. Като съотношение, ако има 15 материала за метъл, публикувани в една от двете онлайн медии в един ден, средно пет-шест от тях ще са свързани с България, а около две-три ще са за български изпълнители, извън контекста на голям фестивал или концерт. Числото варира, разбира се, но за периода август-септември 2019 г. се движи в тези граници.

Концертният репортаж на събития, провеждани в страната, също е характерен и за двата вида медии. При списанието те не са по-малко, въпреки характера на печатната медия, издавана веднъж месечно. Фокусът е върху фестивали и концерти с по-големи мащаби, но на разликите ще се спра след малко. Във всички анализирани броеве на списанието (от №119 до №125) има репортажи за концерти и фестивали в България. Повечето от тях са на чуждестранни групи, някои с участието на български групи в лайнъпа. В двете онлайн медии, в

избрания период (20.08-20.09.2019), също преобладават материалите за фестивали и концерти на чуждестранни изпълнители. В „Metal Hangar 18“ за периода има публикувани шест репортажа. От тях единствено този за фестивала в Хоталич е изцяло за български изпълнители (Стоянов, 2019). От останалите, в един няма български групи, в един има рок група, три са за фестивала във Варна. Тоест, интерес за изследването представляват основно тези за фестивалите – включващи български метъл групи (gillan, 2019А, Б, В; Стоянов, 2019). В „We Rock“ картината е сходна. Там репортажите от 20 август до 20 септември са четири. Още нещо, което се е запазило – публикуването на разкази за фестивали по дни с маркиране „ден първи“, „ден втори“ и т.н. (Florimel, 2019 А; Whiplash 2019; Alatrisme 2019; gillan, 2019А, Б, В; Про-Рок, №122, 2015). Репортажите за фестивали са по-обемни във всички анализирани медии.

Включването на концертен календар за предстоящия период също е характерно и за двата вида медии. Събитията са представени в таблична форма на страниците на списанието, във всички броеве, освен №122; както и на сайтовете на двете онлайн медии. Самият начин на писане има повече сходства, отколкото разлики. Използват се едни и същи клишета, лексика, символи. Музиката е тежка (Alatrisme, 2019; gillan, 2019 Г), праведна, концертите – „касапница“ (Колев, 2015) или музикантите „касапи“ (REYAV, 2019), клане, купон и прочее; публиката избухва, музикантите я „взривяват“ (gillan, 2019 В), има експлозии (gillan, 2019 В; Florimel, 2019 Б) и атаки (gillan, 2019 А; Florimel, 2019 Б) от двете страни на сцената. Феновете и музикантите куфтят, отвява се всичко от пясък до глави (Колев, 2015; Про-Рок, №120:5; Florimel 2019 А), винаги мощно. Навсякъде има мрак и производните му изразности и от време на време отнякъде се появява някоя бездна или Луцифер. Последното основно за екстремния метъл, но адът, мракът и всичките им производни са устойчиви символи в метъла и отразяването му. Религиозната реторика и лексика са разпространени, донякъде парадоксално, дори извън свързаните по някакъв начин с религия поджанрове. „Праведна

музика“ е най-устойчивото съчетание, откривано във всички издания – в рамките на отделни материали; представяне на рубрика за ъндърграунд музика в „Про-Рок“ (присъства във всички броеве, освен 122), а „We Rock“, започвайки като „Metal Katchizis“, в началните си години ползва слогана „Сайт за праведна музика“ под името си (We Rock). Посочените примери, разбира се, не са изчерпателни – просто щрихират често използвани думи, изрази и тон. За сравнение, ако се разшири търсенето и със стари публикации, могат да се добавят още подобни примери. Ще се позова на изследването си от 2018 г.: „екстремисти“¹, „касапница“, „меле“²; „сеч“³; производни на „тежък“⁴ и „мощен“⁵ също са често срещани (Петрова, 2018). Всички те се вписват в образа на агресивния и мрачен метъл, но конотациите не са негативни – напротив.

За „агресивната“ музика се пише агресивно, но позитивно. Тоест, използваните сравнения са с положителна конотация – концерт, който е „касапница“, където фенът се е „взривил“ и му е „отхвърчала главата“ на някоя „мощна“ „резачка“ е успешен, кинетичните изражения на метъла като *мош пит* и стена на смъртта са били (или се очаква да бъдат) изявена част от събитието, защото публиката реагира одобрително на музиката посредством форми на контролирана агресия, възприемани от общността като катарзис и забавление (Петрова, 2018). Съответно, така се и представят в специализираните медии. Основна тук е аудиторията – целевата публика са членове на общността, самите журналисти също са членове на общността, което предполага този начин на писане, използващ характерни за самата субкултурна група думи, конструкции и символика.

Образът на фена се появява предимно в два аспекта: условно можем да ги наречем върховният фен и посветеният фен. В първия случай, ласкателно-

¹ Втора банда идва на Metal Madness Fest. Metal Hangar 18, 15.02.2017.

² Death Metal касапница от ПРОКАЗА на Autumn Souls Of Sofia 2015. Metal Hangar 18, 04.06.2015

³ Предстои третото издание на Metal Madness Festival. Metal Hangar 18, 16.01.2017

⁴ Три големи имена на Summer Chaos 2017. Metal Hangar 18, 14.06.2017

⁵ Varna Mega Rock 2018, ден втори – по нещо за всички рок поколения. We Rock, 19.08.2018

подканващо се пише за уникалната, енергична, страхотна и прочее българска фен база, която музикантите помнят и харесват. И искат отново да видят на концерта си. Който предстои. Такива примери изобилстват в анализирани медийни единици. Тук двата основни момента са идентификация – с позитивния образ на добрия фен, и създаване на позитивна асоциация с изпълнител, медия, събитие, която потенциално може да се превърне в инвестиция, в това число повторна или продължаваща. Основно се среща в интервюто и в обръщението към феновете. Посветеният фен, сам по себе си, има два аспекта, по-конкретно два подхода към него – мек и твърд. При мекия авторът пише за група, която е „позната“ на „повечето фенове“, но непознаването не се възприема като проблематично, а се представя като нещо, което материалът ще промени – например публикация за предстоящ блек метъл фестивал в „Metal Hangar 18“, където авторката използва по-уклончив стил като пише: „Ако все още има български фен на Блек метъла, който да не знае кои са *Belgarath*, то тази история е задължителна. Останалите, със сигурност ще научите нещо ново, свързано с плановете на групата“ (Satania, 2019). Обратно на това е твърдият подход, или елитарният подход. В този случай, се пише за нещо, отново с презумпцията, че е познато на масата почитатели на метъла, но „непосветените“ се позиционират по-ниско – тази рубрика за ъндърграунд е само за посветени, истински, смели фенове, „където по-страхливите или просто неопитните не трябва да стъпват. Място за самотници, неразбрани гении и социопати“. Рубриката е част от всички анализирани стандартни броеве на списанието. Тук вече се създава предпоставка за алиенация на потенциални фенове и читатели през изтъкване на собствената експертност и светоусещане, без отчитане на разликите в индивидуалните вкусове, ангажираност и ниво на познание за различните микросцени като фактор, вместо това позиционирайки избора на екипа като мерило; в резултат анонсът на рубриката звучи патетично и елитарно. Това обаче съответства на присъщата елитарност на самия метъл, в неговите по-екстремни и подземни ниши, тоест

отразява съществуващо в субкултурата явление. Споменатият тон не е преобладаващ за списанието – повечето материали, писани с идеята да изпълняват образователна функция, успяват да го направят без да звучат назидателно (Райков, С. Калмуков, А. 2015; San Francisco Bay Area, 2015). Което не премахва съществуването му на места. Подобен род конструкции и подходи, заедно с битувания неформален тон в повечето авторски материали, обориха изначалната ми презумпция, че в печатната медия нивото ще е значително по-високо и материалите ще са по-добре написани. Фактически значими разлики в това отношение няма. И в двата вида медии текстовете показват познаване на описваната микромузика и култура, липсите са основно в недостатъчно внимателна редакция (печатни и граматически грешки), стилистиката на текста, структуриране. Почеркът на автора е от значение, отново и при двете, в контекста на репортажи, ревьюта и други авторски текстове. При интервютата не се забелязват значителни особености по отношение на авторов почерк. При онлайн медиите особеният стил се губи в немалка степен заради една от характеристиките на писането и основния жанр там. Анализирането на текстовете в сборника на „Про-Рок“, посветен на българския ъндърграунд, също не открива съществени разлики във времето. Основно се открояват авторът и почерка му, ведно с органичните изменения в самата метъл музика и култура, отразени и в медиите.

Какво е различното?

Това води до разликите в двата вида медии. Кои текстове преобладават в онлайн медиите? Новините. Защо? Контент. Те трябва да публикуват максимален брой материали, за да генерират максимален трафик към сайта и каналите си в социалните мрежи. Новините са лесно и конвейерно генерирано съдържание, особено с широко разпространеното препечатване на прес рилийзи. Тук отварям

скоба, че основна причина за преобладаването на новината като жанр е самото наличие на повече информация и събития, които могат да бъдат превърнати в новини, според създателя на „Metal Hangar 18“ (Интервю с Недко Игнатов, 2019). Т.е., няма съзнателен стремеж да се набляга на жанра „Х“ или „У“. Аналогично, няма стремеж за публикуване на определен брой новини за чуждестранни или български изпълнители – „квоти“, или на определен вид новина. Броят и видът на публикациите зависят от събитията и наличната информация, както и от авторите, които публикуват материали (Интервю с Недко Игнатов, 2019). При „Про-Рок“ новините са основно за предстоящи концерти и албуми – в таблична форма във всеки брой, а част от концертите са изнесени и като дописки в някои броеве. „Бодра Смяна“ може да се третира като рубрика с новинарски характер, където се съобщават промени в съставите на различни групи (открива се във всички анализирани стандартни издания на списанието). Изключение прави първият брой за годината, чийто характер е обзорен – поместени са повече новини от предходната (2014) година. Има новини, свързани със съдебни спорове⁶ или спор между музиканти⁷; смърт (Про-Рок, №119:24-25) или здравно състояние на музикант. Новините в този брой са разделени по теми. Там са включени основните за стандартните броеве на списанието видове новини – вече споменатите, както и курioзи – не непременно съдебни. Например промяната на име на Facebook страница на американската пост метъл група *Isis* на „Isis The Band“ (Про-Рок, №119:25). Това е обяснимо с характера на списанието, издавано веднъж месечно: „Рок пресата обаче отдавна няма чисто информационни функции, за тази цел си има сайтове и социални мрежи. От години целта на Про-Рок е да отсява най-важното и интересното в това безкрайно информационно благо, да анализира, класира, прогнозира, забавлява и да ви среща с музикантите“ (Колчев, Н. 2015). Донякъде това може да обясни и преориентирането на

⁶ Immortal ще се съдят за правата над името. В: Про-Рок, №119:8

⁷ Onslaught се изпокараха с Neil Turbin. В: Про-Рок, №119:8

читателите към онлайн пространството – изборът е на самия потребител, съдържанието е повече и по-актуално.

Ако четете за „мега успешно“ „историческо“ събитие с легендите на хеви метъла и легендарната им музика, която е класика – може и модерна класика („MACHINE HEAD с тричасов концерт ‘BURN MY EYES’ на 13 май в София“, 2019. Metal Hangar 18) или „новооткрити звезди и нешлифовани диаманти“ („И DRIVE YOUR LIFE, KROSSFIRE, SEVI и VELIAN на “Varna Rock Fest 2019”, 2019. We Rock), това е прес рилийз за голям фестивал. Това хиперболизиране де факто е изражение на митообразуването, свързано с фигурата на рокзвездата, и поставя ексклузивитета като причина за инвестиране в посещение на въпросното събитие и маркер на принадлежност към фен база. Местните групи също пишат за себе си и музиката си в някаква степен хвалебствено, но не суперлативно – видимо в препечатаните рилийзи. Единствената разлика в двете избрани онлайн медии е въвеждащият параграф или поне изречение в „We Rock“, където е написано, че това е получено от медията съобщение от организатор или изпълнител („MACHINE HEAD гостуват в София на 13 май“, 2019. В: We Rock), докато в „Metal Hangar 18“ обикновено е публикуван директно.

Прес рилийз може да се разпознае по лексиката и наблягането на мащабност, легендарност, историческа стойност на събитието и т.н., както е споменато по-горе, но и по изписването на имената на музикантите – ако имената са на кирилица, новината е препубликуван прес рилийз. Стандартно специализираните медии изписват чуждестранните имена на латиница. Това е общо за печатната и онлайн медиите. Разлика има по-скоро в изписването на имената на групи – в печатната те по-често се изписват с първа главна буква на всяка дума (освен ако нямат специфичен начин на изписване, предполагащ друго); при онлайн медиите имената на групи се изписват изцяло с главни букви. Не само в заглавията, а и в самите материали.

Новините, написани от автори на сайтовете, са по-неутрални като тон – запазват типичния лексикален апарат, минус суперлативите. И там се ползват клишета и шаблони – особено в характерната биографична справка за групата, взимана от социалните медии на самите музиканти или стари новини и рилийзи в медията. Точно тук се губи значението на автора, защото това е преобладаващото съдържание в специализираните онлайн медии. Авторският почерк се открива най-вече в ревьюта и репортажи, където се забелязва в стила на писане, дължината на текстовете, избраните акценти. Те обаче са много по-малко. Ревютата на албуми, при които практически няма регулярност на публикуване, за месец може да са, например, четири. Или 20. Няма систематика. Лексикалните особености – използване на агресивна лексика, мрачни елементи – се запазват и тук. Основна разлика или по-точно развитие във времето е обновяването на жаргона в посока добавяне на още англицизми – в момента например започва да се използва „актове“, вместо изпълнители или групи. Тази употреба на думата се среща и в „Про-Рок“, но по-широка популярност добива в онлайн медиите. Навлиза от прес рилийзи. Тоест, развитието идва от самите музиканти, промоутъри и пиари, в немалка степен като такова е органично за музиката и културата. Материалите в анализирани броеве на „Про-Рок“ са по-критични. Сравнено с тях, в изследваните медийни единици в двата сайта почти не се открива критичен репортаж или ревью. Те, естествено, съществуват. За конкретния период обаче преобладава позитивният тон – характерно за тези медии и извън периода. В материали, публикувани в „We Rock“, тонът по-често е неутрален.

Още едно нещо, което не се открива в двете онлайн медии в изследвания период, но присъства на страниците на списанието, е сексистското описване на музиканти от женски пол. Примерите са немалко. Ще се ограничи до няколко, достатъчно показателни: „напълни ушите и очите на публиката с приятни емоции“ (Стоянов, И. 2015); „която за броени минути „надърви“ настроението на феновете със сладката си муцунка, големия си глас и малкото си дупе“ (Станев, В. 2015). Не

са ограничени до репортажи – при припомняне на „изцепка“ на автор на ревюта от предходното десетилетие също се открива пример. Цитатът е свързан с нова певица на група, чието пеене не се нрави на автора, съдейки по въпроса дали вокалистката няма „къщна работа за вършене“, който критикът си поставя, когато я чуе, наред с други (определени от самия автор като сексистки), „които хич не са за пред хора“ (Про-Рок, №120:73). Използваните цитати са изразение на все още съществуващия в музикалната журналистика и индустрия тривиален (или тривиализиран) сексизъм. Липсата им в онлайн медиите в изследвания период не означава, че те не могат да бъдат открити там – напротив. В публикации за различни фестивали през годините и в тези, и в други специализирани онлайн медии могат да се намерят такива примери (Петрова, 2018). Интересна зависимост е, че не откривам подобни примери за български певици и музиканти.

Специфично за онлайн медиите е и публикуване на материали за и от аудиовизуални предавания в български медии. Анонси за телевизионното предаване „Фрактура“ и „От другата страна“ по Радио Варна се публикуват и в двата сайта. Често се републикуват и интервюта от тях, когато такива бъдат пратени на медията. „Metal Hangar 18“ публикува и интервюта на рок предаване по радио „Реакция“, като те, заедно с видео интервютата от инициативата на Party Trip Bros и „Фрактура“, са с български музиканти. Точно аудиовизуалното съдържание е основна разлика между печатната медия и онлайн медиите. Списанието може единствено да включи диск в специално издание (например Про-Рок, №120), докато сайтовете включват в материалите си интервюта, видеообръщения на музиканти към фенове преди концерт, видеоклипове, аудио записи на песни. Това е основната им добавена стойност. В тях не само се пише за метъл, той може да се чуе и види. Привличащо вниманието на потребителя и изразение на визуалната култура.

Последно ще отбележа засилената обратна връзка при онлайн медиите, където коментарите и лайковете дават възможност на потребителя да изрази одобрение или сподели мнение относно информацията, музиката, автора. Конкретно при новините за български изпълнители споделяне, харесване, коментиране често идва в голяма степен от страна на самите музиканти. Реакциите са предимно позитивни, но при критичен авторски материал са сравнително остри. Критиката е хейт, авторът – хейтър. Това води до нещо, което само ще загатна на този етап – хипотезата ми за една от основните причини за български метъл в специализирани български медии рядко да се пише критично (освен за опашките и бирата по големите фестивали) е нежеланието да си създадеш бранда на хейтър и да се озoves в някой черен списък. Резултатът е писането на материали, звучащи като хвалебствие. Или неутралното е новото негативно.

Обобщено

За финал ще обобщя няколко от основните специфики на печатното и онлайн отразяване на български метъл в трите избрани медии. Критичните материали са по-малко. Най-често се пише за български метъл по повод концерт, албум, при онлайн медиите и клип. Най-характерно в лексиката е наблягането на агресивното, но с позитивна конотация. Основни жанрове са репортаж, интервю и ревью, в онлайн медиите – и новини, под което се разбира просто някакъв вид информативен текст, понякога включващ и квалификации. Информационната функция става основна, но обективност не се търси, причината е генерирането на съдържание и потребителски трафик като цел. Разликите в печатните и онлайн публикации са основно породени от характеристиките на самите медии и от развитието на културата, технологиите и езика на самия метъл и начина, по който съществува в медиите.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

БРАТАНОВ, Емил, Румен **ЯНЕВ** (2014). *Цветя от края на 80-те. BG Рок история/поезия*. София: Paradox. [Bratanov, Emil, Rumen Yanev (2014). *Tsvetya ot kraya na 80-te. BG Rok istoriya/poeziya*. Sofia: Paradox]

ПЕТРОВА, Пламена (2017). Българският метъл от двата края на Желязната завеса – подстъпи към темата. *Медиалог*, бр.2/2017. Достъпно на: <https://www.medialog-bg.com/?page_id=881>. (последно посещение: 08.11.2019 г.) [Petrova, Plamena (2017). *Balgarskiyat metal ot dvata kraja na Zhelyaznata zavesa – podstapi kam temata*. *Medialog*, br. 2/2017]

ПЕТРОВА, Пламена (2018). До Каварна и назад. Метъл фестивали и медии – образи, отразяване и развитие. *Медиалог*, бр. 4/2018. Достъпно на: <<https://www.medialog-bg.com/?p=1329>>. (последно посещение: 08.11.2019 г.) [Petrova, Plamena (2018). *Do Kavarna i nazad. Metal festivali i medii – obrazi, otrazyavane i razvitie*. *Medialog*, br. 4/2018]

СТАТЕЛОВА, Розмари (1999). *Студии за попмузиката*. Варна: ВСУ. [Statelova, Rozmari (1999). *Studii za popmuzikata*. Varna: VSU]

СТОЙКОВ, Любомир (2006). *Култура и медии*. София: Авангард Прима. [Stoykov, Lyubomir (2006). *Kultura i medii*. Sofia: Avangard Prima]

SHUKER, Roy (2001). *Understanding popular music*. London, New York: Routledge.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ:

Екип на Про-Рок (2015). *Про-Рок*, №122, май 2015, с.56-58. [Ekip na Pro-Rok (2013) №122]

ИГНАТОВ, Недко (2019). Интервю на Пламена Петрова, осъществено на 25.10.2019 г. София: личен архив на Пламена Петрова. [Ignatov, Nedko (2019). *Intervyu na Plamena Petrova, osashtestveno na 25.10.2019*]

ЙОРДАНОВ, Стефан (2007). Motorhead. *Про-Рок*, №122, май 2015, с.16. [Yordanov, Stefan (2007). *Motorhead. Pro-Rok*, №122, s. 16]

КОЛЕВ, Виктор (2015). Grave, Malevolent Creation. Enthralment, Warscum. *Про-Рок*, №125, декември 2015, с. 37. [Kolev, Viktor (2015). *Grave, Malevolent Creation. Enthralment, Warscum. Pro-Rok*, №125, s. 37]

Про-Рок, №119, януари 2015. [Pro-Rok, №119, yanuari 2015]

Про-Рок, №120, март 2015. [Pro-Rok, №120, mart 2015]

Про-Рок, №121, април 2015. [Pro-Rok, №121, april 2015]

Про-Рок, №122, май 2015. [Pro-Rok, №122, may 2015]

Про-Рок, №123, юли 2015. [Pro-Rok, №123, yuli 2015]

Про-Рок, №124, октомври 2015. [Pro-Rok, №124, oktomvri 2015]

Про-Рок, №125, декември 2015. [Pro-Rok, №125, dekemvri 2015]

Про-Рок, Българският ъндърграунд. [Pro-Rok, *Balgarskiyat andargraund*]

ПЪРВЕВ, Борис (2007). Heaven And Hell. *Про-Рок*, №122, май 2015, с.15. [Parvev, Boris (2007). *Heaven and Hell. Pro-Rok*, №122, may 2015, s.15]

РАЙКОВ, Стоян, Антон **КАЛМУКОВ** (2015). Възходът и падението на Британската империя. *Про-Рок*, №121, април 2015, с.68-69. [Raykov, Stoyan, Anton Kalmukov (2015). *Vazhodat i padenieto na Britanskata imperiya. Pro-Rok*, №121, April 2015, s. 68-69]

СТАМАТОВ, Калоян (2015). Solstafir Kayno Yesno Slonce. *Про-Рок* №121, април 2015, с. 42. [Stamatov, Kaloyan (2015). Solstafir Kayno Yesno Slonce. *Pro-Rok* №121, april 2015, s. 42]

СТАНЕВ, Велин (2015). Ка(fuckin')варна. *Про-Рок*, №123, юли 2015, с.7. [Stanev, Velin (2015). Ка(fuckin')varna. *Pro-Rok*, №123, yuli 2015, s. 7]

СТАНКОВ, Евтим (2006). *Про-Рок*, №122, май 2015, с. 10-11. [Stankov, Evtim (2006). *Pro-Rok*, №122, may 2015, s. 10-11]

СТОЯНОВ, Иван (2015). Sabaton. Delain, Battle Beast. *Про-Рок*, №120, март 2015, с. 40. [Stoyanov, Ivan (2015). Sabaton. Delain, Battle Beast. *Pro-Rok*, №120, mart 2015, s. 40]

СТОЯНОВ, Иван (2019). „Хоталич” – рок крепостта на България. 05.09.2019 г. *Metal Hangar 18*. Достъпно на: < <https://metalthangar18.com/site/vehotalitchve-ve-rok-krepostta-na-balgariya.mh18>>. (последно посещение 08.11.2019 г.) [Stoyanov, Ivan (2019). 'Hotalich' – rok krepostta na Balgaria. *Metal Hangar 18*]

ТОДОРОВ, Тодор (2010). Ден трети. *Про-Рок*, №122, май 2015, с.42-43. [Todorov, Todor (2010). Den tretii. *Pro-Rok*, №122]

ALATRISTE (2019). Ударно начало на фестивала “Varna Rock 2019”. 17.08.2019 г. *We Rock*. Достъпно на: <<https://www.werock.bg/konzerti/reportazhi/udarno-nachalo-na-festivala-varna-rock-2019?rid=46873>>. (последно посещение 08.11.2019)

ArthurDent (2019). MACHINE HEAD с тричасов концерт ‘BURN MY EYES’ на 13 май в София, 16.09.2019. *Metal Hangar 18*. Достъпно на: <<https://metalthangar18.com/site/machine-head-s-trichasov-kontsert.mh18>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

FLORIMEL (2019) А. Финале гранде – ден трети на “Varna Rock 2019”. 19.08.2019 г. *We Rock*. Достъпно на: < <https://www.werock.bg/konzerti/reportazhi/finale-grande-den-treti-na-varna-rock-2019?rid=46879>>. (последно посещение 08.11.2019)

FLORIMEL (2019) Б. Нощта на трите музи – EVANESCENCE в София на 11 септември. 12.09.2019 г. *We Rock*. Достъпно на: < <https://www.werock.bg/konzerti/reportazhi/noshtta-na-trite-muzi-evanescence-v-sofiya-na-11-septemvri?rid=47067>>. (последно посещение 08.11.2019)

GILLAN (2019) А. VARNA ROCK FEST 2019, ден първи – германската атака. 25.08.2019. *Metal Hangar 18*. Достъпно на: <<https://metalthangar18.com/site/varna-rock-fest-2019-den-parvi-ve-germanskata-ataka.mh18>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

GILLAN (2019) Б. VARNA ROCK FEST 2019, ден втори – с дъх на олдскуул. 25.08.2019. *Metal Hangar 18*. Достъпно на: <<https://metalthangar18.com/site/varna-rock-fest-2019-den-vtori-s-dah-na-old-skuul.mh18>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

GILLAN (2019) В. VARNA ROCK FEST 2019, ден трети – шоуто трябва да продължи. 25.08.2019. *Metal Hangar 18*. Достъпно на: <<https://metalthangar18.com/site/varna-rock-fest-2019-den-treti-shouto-tryabva-da-prodalzhi.mh18>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

GILLAN (2019) Г. Утре е концертът промоция на DISHONORED. 17.09.2019. *Metal Hangar 18*. Достъпно на: <<https://metalthangar18.com/site/utre-e-kontsertat-promotsiya-na-dishonored.mh18>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

Metal Hangar 18. Достъпно на: <<http://metalthangar18.com/>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

Metal Hangar 18. История. *Metal Hangar 18*. Достъпно на: < <https://metalthangar18.com/history>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

Metal Hangar 18. Предстоящи събития. *Metal Hangar 18.* Достъпно на: <<https://metalthangar18.com/events>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

Metal Hangar 18 (2019). MACHINE HEAD с тричасов концерт ‘BURN MY EYES’ на 13 май в София. 16.09.2019. *Metal Hangar 18.* Достъпно на: <<https://metalthangar18.com/site/machine-head-s-tritchasov-kontsert.mh18>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

REYAV (2019). “Sit Mors Grata”: Goat Semen Official EUROPEAN TOUR 2019 минава и през София. 17.09.2019. *Metal Hangar 18.* Достъпно на: <<https://metalthangar18.com/site/vesit-mors-grata-ve-goat-semen-official-european-tour-2019-minava-i-prez-sofiya.mh18>>. (последно посещение 08.11.2019)

San Francisco Bay Area (2015). *Про-Рок*, №123, юли 2015, с.26-27

SATANIA (2019). Съвместен концерт на DIABLERY, SHADOWCRAFT, OCCULTUM и BELGARATH. 18.09.2019. *Metal Hangar 18.* Достъпно на: <<https://metalthangar18.com/site/savmesten-kontsert-na-diablery-shadowcraft-occultum-i-belgarath.mh18>>. (последно посещение 08.11.2019)

We Rock (2011). Marty Friedman – виртуозно във „Фрактура“ тази неделя, 03.06.2011. *We Rock.* Достъпно на: < <https://www.werock.bg/novini/marty-friedman-virtuozno-vav-fraktura-tazi-nedelya?id=19042>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

We Rock. Достъпно на: <<https://www.werock.bg/>>. (последно посещение 8.11.2019 г.)

We Rock. За нас. *We Rock.* Достъпно на: < <https://www.werock.bg/za-nas>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

We Rock (2019). И DRIVE YOUR LIFE, KROSSFIRE, SEVI и VELIAN на “Varna Rock Fest 2019”, 18.01.2019. *We Rock.* Достъпно на: < <https://www.werock.bg/novini/i-drive-your-life-krossfire-sevi-i-velian-na-varna-rock-fest-2019?id=45140>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

We Rock. Предстоящи събития. *We Rock.* Достъпно на: <<https://www.werock.bg/konzerti>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

We Rock (2019). MACHINE HEAD гостуват в София на 13 май. 16.09.2019. *We Rock.* Достъпно на: <<https://www.werock.bg/novini/machine-head-gostuvat-v-sofiya-na-13-mai?id=47109>>. (последно посещение 08.11.2019 г.)

WHIPLASH (2019). Стоманена събота – ден втори на “Varna Rock 2019”. 18.08.2019 г. *We Rock.* Достъпно на: < <https://www.werock.bg/konzerti/reportazhi/stomanena-sabota-den-tori-na-varna-rock-2019?rid=46877>>. (последно посещение 08.11.2019)